

Na stazama estetike i doživljajnosti

Nedjeljko MIHANOVIĆ, *Prepoznavanje vrijednosti* (eseji), "Riječ", Knjižnica "Rijek", knj. 13, Vinkovci, 2001.

Kao što i naslov knjige nagoviješta, studije i eseji književnoga povjesničara i kritičara Nedjeljka Mihanovića izražavaju autorov stručni, ali i umjetnički doživljaj izabranih književnih djela. Također, eseji donose i vrednovanje pojedinih djela i književnika unutar opusa nacionalne i europske književnosti, ali i revalorizaciju pojedinih književnopovijesnih prosudaba o njima. Struktura knjige sadrži tri dijela. U prvome dijelu nalaze se opširnije znanstvene studije o hrvatskim književnicima, te kraći kritički prikazi o pojedinim tek objavljenim knjigama. U drugome dijelu knjige nalaze se eseji o kazališnim i glazbenim temama. No, u velikoj većini ove su teme strukturirane u obliku javnoga govora, kakve je autor često i izrekao u funkciji predsjednika Odbora za naobrazbu, znanost i kulturu Hrvatskoga državnog sabora u razdoblju od 1991. do 1999. Treći dio knjige sadrži eseje o pojedinim likovnim izložbama i umjetnicima.

U prvome i najopsežnijem dijelu knjige nalaze se eseji o Antunu Mihanoviću, Ksaveru Šandoru Đalskome, Velimiru Deželiću starijem, A. G. Matošu, I. Brlić-Mažuranić, o Nazorovu duhu mediteranizma, o

Ivi Andriću, Miroslavu Krleži, A. B. Šimiću, Dragi Ivaniševiću, Petru Šegedinu, Nikoli Milićeviću, Ranku Marinkoviću, Slavku Mihaliću, Ljerki Car-Matutinović, Dubravku Horvatiću, Nevenu Jurici, Anki Petričević, Ivanu Tolju, o književnim povjesničarima Slavku Ježiću i Anti Kadiću, o knjigama filozofskog pisca Ede Pivčevića, o političko-pravnoj građi Milana Vukovića u knjizi *Sudski procesi hrvatstva* itd. Promatramo li način stilizacije književnih radova i eseja Nedjeljka Mihanovića, uočavamo slijeđenje metodoloških načela zagrebačke stilističke škole. Svoje stručne zaključke, terminologiju i žanrovske specifičnosti autor temelji na dosezima znanosti o književnosti, ali, u skladu s načelima stilističke kritike, Mihanović veliku pozornost posvećuje Croceovu intuicizmu i kritičarevu reanimiranju piščeva doživljaja teksta preko kojeg ulazi u bit umjetničkog oblića teksta. Književnu kritiku Nedjeljko Mihanović doživljava ne samo kao goli glas struke nego i kao kreativnu djelatnost, te teži estetskoj stilizaciji i vlastitoga kritičkog ili književnopovijesnog teksta. Iz tog polazišta pronalazimo u Mihanovićevoj rečenici brižljivo njegovanje stila, te povremeno ubacivanje individualnih lirskih reminiscencija. Oblik govora sadrži obilje citata koji odražavaju klasičnu školu retorike. Mihanović slijedi tradiciju zagrebačke stilističke škole i njezina najizrazitijeg predstavnika Ive Frangeša, a u individualnom esejističkom pristupu književnom djelu oslanja se na kročeanski intuicijski doživljaj umjetničkoga djela. Definirajući oblik Mihanovićeve pristupa književnosti, Krešimir Nemeć je ustvrdio da "autor zbiljske podatke i esejistička intuiranja združuje u preglednu sliku koja je u isti mah i psihološka studija i kritički literarni ogled". (*Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 162, str. 255, Zagreb, 1984.). Danas je u modi da se književnopovijesni i književnokritički radovi pišu strogo objektivno, sa što manje impresionizma i esejističke stilizacije, ali time se pisac ujedno izlaže riziku da širem krugu čitateljstva bude suhoparan, ako ne i dosadan. Mihanović svojega čitatelja nastoji uvijek emotivno potaknuti, animirati i uvući u svoj doživljaj umjetnosti.

Nezavisno od književne tehnike, eseji u ovoj knjizi otvaraju i pojedine zanimljive teme i suodnose, kako prema dosad manje istraženim piscima, tako i prema velikanima književne riječi. Primjerice, u sagledavanju impozantnoga djela Miroslava Krleže, Mihanović se zalaže da se s Krleže skine kult ideološkog promatranja njegova djela, pa da se pridjevi tipa "socijalno-klasni, avangardno-borbeni, angažirano-klasni" prestanu automatski prenositi iz piščeve biografije u njegovo djelo. Autor smatra da je Krležino djelo najjače kad u njemu umjetnost (u dramama, prozi, pjesmama) nadvladava Krležu kao ideologa, a upravo obrnuto, pojedini Krležini eseji (o

Claudelu, Bruckneru, Francku itd.) u kojima ideološka svijest nadrasla umjetnost, najlošije su stranice opusa tog velikana riječi.

Zanimljiva teza pojavljuje se i u eseju o Ivi Andriću. Mihanović se zalaže za princip da književno djelo sagledavamo kao samostalnu umjetničku činjenicu. No, premda književno djelo analiziramo nezavisno od pisca kao privatne osobe, ponekad ne možemo zanemariti odraz biografskih činjenica i ideoloških nazora ako je njihov utjecaj vidljiv u djelu. Andrićeva slika Bosne u djelu *Na Drini ćuprija* je istodobno suzdržana, oprezna, tragična i kameleonski dvosmislena. Međutim, na osnovi pojedinih ulomaka u drugome dijelu knjige, Mihanović konstatira kako pisac polako izgrađuje subjektivnu viziju Bosne, izražavajući svjestan animozitet prema pojedinim činjenicama austrijske uprave, a donoseći podatke koji će biti važni za piščev osobni afirmativni položaj u srpskoj diplomaciji (u kojoj je djelovao i početkom fašističke vladavine u Srbiji).

Druga dva dijela knjige sadrže eseje o likovnim i glazbenim temama, u kojima dolazi do izražaja umijeće govorništva i gdje se obnavlja tradicija retoričke umjetnosti. Premda autor vlada obilježjima likovnih tehnika i pravaca, on se u svojim likovnim esejima uživljava u doživljaj slike i preko vizualizacije riječima reanimira i iskazuje umjetničko značenje predloženih likovnih ostvarenja. Tako likovni izraz dobiva svoj rječotvorni odraz.

U svom obliku govorničkog obraćanja Mihanović njeguje klasični oblik govorništva, te u skladu s tom tradicijom često interpolira u tekst znamenite latinske citate i uzrečice. Kroz tu govornu kroniku možemo pratiti i dokumentarni pregled pojedinih važnih kulturno-znanstvenih događanja, skupova, obljetnica i otvorenja kojima je autor prisustvovao i podržavao ih. Ipak, ti govori nikad ne ostaju samo prigodni ili hladni u svojoj erudiciji nego odišu izrazitom emotivnošću. Kao naglašeni primjer buđenja kulturnog ponosa možemo izdvojiti esej o Juliju Kloviću za kojeg autor kaže da je kao "maximus in minis svojom individualnom sublimnom imaginacijom autentično obogatio europsku slikarsku epohu na najvišoj razini". Ovi govori posebice žele pokazati da usprkos materijalističkom vremenu u kojem živimo, iskrena ljudska riječ ima snagu koja može poticajno djelovati na zapretene čovjekove stvaralačke snage.

Nevenka Nekić